

Den 20 januari: Guy har berättat att Nanna Svartz har föreslagit honom att på försök skicka gåvopaket till Raoul till något fängelse i Ryssland, där han möjligen skulle kunna befinna sig. Hon hade tänkt sig att sådant paket kanske skulle kunna komma fram till honom och att de i varje fall skulle kunna föranleda undersökningar beträffande honom. Guy hade bett Birgitta Wallenberg att skicka gåvopaket dels till Ljubljanskaja fängelset i Moskva och Vladimirfängelset, vilket hon gjort. Något resultat härav har icke hörts av, men aktionen vittnar om det intresse för Raoul som fortfarande finns.

Den 17 februari: För någon tid sedan kom det ett brev från en fru Olofsson i U.S.A., som berättade att hon bett för en svensk som skulle sitta fången i Ryssland, men vars namn hon inte kände till. En gång hade hon emellertid i en syn sett namnet Raoul Wallenberg och hon hade då förstått att hennes böner gällt honom. I dag kom hon och hennes man som är missionär, ut till oss och talade om att dom bad för Raoul dagligen. Mannen ägnade sig också åt att rädda narkomaner med bönen hjälp, vilket i en del fall lett till deras botande. Jag gav dem ett av min P.M. ang. Raoul vilket dom kanske kan missbruka.

Stig Engfeldt, som nu är generalkonsul i Montreal, har skrivit till U.D. och meddelat att ungerska judar i denna stad ämna bygga en synagoga som dom vill ge Raouls namn eller där dom vill sätta upp en minnesplatta. För invigningen som är avsedd att hållas på Raouls födelsedag den 4 augusti anhåller dom om material ang. hans liv. Maj, som skrivit till Engfeldt att hon inte har något emot aktionen, har samtidigt skrivit till Mr. Morse, som skrivit en artikel om Raoul i tidskriften "Look", och bett honom om medgivande att skicka manuskriptet till hans artikel till Montreal.

Den 20 februari: En friherrinna von Alfthan som flytt hit från

Ryssland och som vi träffat någon gång hos Sigrid[†] Agsrömer, har ringt och meddelat att hon sedan många år känt Björkelund och dennes familj samt att hon kunde intyga att Björkelund är en mycket hygglig och tillförlitlig person. Hon ämnade fara till Finland i sommar och skulle då tala med honom om Raoul.

Den 1 Mars: Brev från Morse, som säger att hans artikel ännu inte kommit in i "Look" och att den dessförinnan icke får lämnas ut till utomstående. Den kommer antagligen ut i sommar och då kan den användas vid synagogsinvigningen. Morse skickar samtidigt en ändrad formulering till artikelns ingress, som Maj finner mindre tillfredsställande. Hon tänker skriva till honom och meddelar honom sina invändningar.

Den 7 mars: Sv. Dagbl. har i dag en artikel om en rysk författare Valery Tarsjis, som i kväll håller föredrag i en studentförening i Göteborg. Enl. artikeln har ^{han} berättat om att det finnes ett sjukhus för 25.000 patienter 40 km. från Moskva, kallat "De vita pelarna". Över 80% av patienterna är icke önskvärda f. d. kommunister. Ingen lämnar sjukhuset levande. Tarsjis som varit patient där, har emellertid fått lämna det och är nu bosatt i Frankfurt-am-Main. Han säger att hans medpatienter var friska och sunda. Någon annan behandling än mental eller kroppslig bedövning förekommer ick. Tarsjis har skrivit en bok om sjukhuset med titeln "Paviljong 7". Maj har talat om mannen med Philipp och Nanna Svartz. Den förre är skeptisk. Nanna tror inte att Raoul tagits in just på det sjukhuset. Hon har läst boken med stort intresse.

Den 25 juli: I dag besöktes vi av ett israeliskt par Moshe Barr-Nea, Public relations & press adviser och Dr Lilian Barr-Nea. Den förre som är född i Polen, i Lodz, uppgav sig ha deltagit i Sinaifältttåget i juni och där fått idén att sprida kännedomen om Raoul. Han talade under tre timmar på e

1967

-sid 322-

en svårförståelig tyska om att man skulle bilda en kommité för att göra propaganda för Raoul, och skriva en bok och en teaterpjäs, instifta ett Raoul Wallenberg pris som årligen skulle delas ut till dem som utmärkt sig för människovänliga handlingar, utfärda Wallenberg pass till statslösa personer m.m. Han sa bl. a. att Raoul räddat Europas själ, men att Europa förrått honom. Han ansåg att vi borde kräva rysserna på ett rehabiliteringsintyg om att Raoul var oskyldig, ett s.k. lettre d'innocence, och att man se'n striden förts över på fiendens mark skulle kunna rulla upp flera upplysningar. Han begärde att få veta var materialet ang Raoul fanns, vartill vi svarade att det fanns hos U.D., att det var hemligt, men att Philipp hade det mesta.

Philipp som dagen innan hade haft ett långt samtal med honom, uppgav att han den 27 juni sett i T. V. en intervju med Barr-Nea, som visat för intervjuaren en bok, som han skrivit om Raoul, och talat om att ett israeliskt-svenskt filmbolag skulle spela in en film om honom. Vid gårdagens samtal med Philipp hade han sagt att boken ännu inte var skriven och filmprojektet ännu inte börjat.

Den 6 augusti: Philipp har omtalat att han av en bokförläggare Holmström ^{satt höra} att då det ^{vårens} var 1947 var fråga om Raouls kandidatur till det Nobelska fredspriset hade Undén vid ett besök i Oslo sagt till den norska utrikesministern Lange ^{att Raoul nog var död.} ^{Nina hört berättas} ~~Nina~~ berättas av Ulf Brandell att ambassadör Gunnar Hägglöf, som 1946 var placerad i Moskva, föreslagit Undén att man i samband med den kredit på en milliard kronor, som detta år ställdes till Sovjets förfogande, skulle begära Raouls hemsändande, men att Undén avböjt detta förslag.

Den 9 augusti: Eskiltuna kuriren har i dag publicerat en intervju med en ungrare vid namn Istvan Aekerman, som enl.

1967

sid 323 -

intervjun suttit i Ljubljanskaja fängelset 1945 - 1948 och därvid träffat Raoul . Philipp har i anledning därav rest till Katrineholm och uppsökt Ackerman , som arbetat som ladu-
 -gårdsförman på ^{Stoa} Djulö utanför stafan. Ackermann ^{hade} verk-
 samat mycket hygglig , men ~~en~~ förnekat att han träffat Raoul under sin fängelse tid i Ryssland . Efter den ungerska rev-
 oluten 1956 hade han flytt till Österrike , där han under e-
 en tid vistats i Salzburg . Där hade han träffat en ungerska
 som också varit fånge i Ryssland . Hon hade berättat att hon
 i lägret Buchta - Wania i Östra Sibirien träffat Raoul och
 att hon anmält detta till svenska konsuln i Salzburg . Ackermann
 kände endast ungerskans förnamn Olga ., men inte efter-
 namnet . Hon hade 1959 fått inresetillstånd till U.S. A.
 Philipp har skrivit till konsuln i Salzburg och bett om
 hennes fullständiga namn .

Den 15 augusti: Sydsvenska Dagbladet har i dag intagit ett v-
 vittnesmål av en ungersk , som av hänsyn till sin i Ungern
 bosatta familj inte vill uppge sitt namn . Han har berättat
 att han under år 1946 - 1947 varit i ett fångläger Mona-
 stirka c:a 3 mil sydöst om staden Gorkij . I lägret fanns c
 c:a 5000 fångar fördelade på 45 baracker . I en av dessa ,
 omgiven av ett högt stängsel och strängt isolerad , förva-
 rades 17 politiska fångar . Av en medfånge fick han höra at
 bland dem fanns en svensk som hette Wallenberg . Han hade f
 förut hört dennes namn , när han 1945 arbetade i en traktor
 fabrik . Det sades där att en svensk vid namn Wallenberg ar-
 betade i Vladimir . Vittnet hade dock icke sett honom där .
 I monastirka lägre hade han däremot sett honom innanför stäng-
 slet . Så vitt han mindes var han 1.80 m . lång , blek och l-
 litet framåtböjd . Någon kontakt med honom hade han inte .
 Vittnet hade frigivits från Monastirka i september 1947 . Då
 hade Wallenberg varit kvar i lägret .

Guy har talat med vittnet i telefon , varvid denne vidhållit sina uppgifter enl. tidningsartikeln. Han hade tillfångatagits tillsammans med några andra ungerska officerare. Till M Monastirka lägret hade han kommit i juni 1946 och stannat där till september 1947. Då några omflyttningar inte brukade göras beträffande de fångar, som hölls isolerade där , antog vittnet att Wallenberg var kvar i september. Det var en medfånge som omtalat att en diplomat vid namn Wallenberg fanns i isoleringsavdelningen . Vittnet trodde att han var ungrare och blev mycket besviken när han se'n fick veta att han var svensk . En medfånge hade utpekad svensken , när isoleringsfångarna rörde sig innanför stängslet . Ungraren hade medfört en del anteckningar , när han lämnade Ungern, och hade lämnat sina uppgifter med ledning av dessa anteckningar.

Den 23 augusti . Borgmästaren i en kommun i Väst-Berlin vid namn Wilmersdorf har skrivit och meddelat att kommunens fullmäktiga beslutat att kalla en gata i staden med Raouls namn. Med Philipps hjälp har jag skrivit ett brev till borgmästaren och tackat kommunen för denna hedersbevisning men framfört som villkor att han skulle framhålla att den inte skulle ske postumt. Mitt brev är av följande lydelse:

Djursholm den 23 augusti 1967.

Herrn Bezirksbürgermeister Gerhardt Schmidt. Fehrbellin Pl. 4
Berlin . Sehr geehrter Herr Schmidt,

Im namen meiner Gattin und im meinen bestätige bestätige ich dankend Ihr Schreiben von 18 d. m. Wir waren gerührt darüber dass Sie und Ihrer Verordnetenversammlung und Ihr Bezirksamt beschlossen einen Abschnitt der Strasse " Volkspark " Raoul We Wallenberg Strasse " ⁻ⁿ⁻ umzubenennen

Ihre freundliche absicht damit ist Wohl, seiner humanitären ei Einsatz zwecks Rettung von Naziverfolgten - Juden , aber auch nicht Juden - Zu ehren . Aber Sie werden verstehen , dass wir-

- die seit mehr als 22 Jahren für Raoul "Wallenbergs Befreiung aus sovjetischer Gefangenschaft arbeiten - bei allen geplanten Aktionen bedenken : Welche Konsequenz kann das , was wir oder andere tun , für die Befreiung Raouls voraussichtlich haben ? Wir müssen vermeiden bei denen , die eines wehrlosen Gefangenen Geschick bestimmen , den Eindruck zu erwecken wir hätten uns mit einem beweisbar angeblich falschen (" 1957 gefundenen "Rapport eines 1953 verstorbenen Gefängnisarztes. Gerichtet an den ungefähr gleichzeitig liquidierten Sicherheitsminister Abakumov- als Todesattest abgefunden. Da unsere Regierung und zweifelte an der Existenz dieses Rapports erklärte Moskau : Dann gebe es überhaupt keinen Beweis das Raoul jemals in S.S. gewesen sei. am 9 februar 1961 schloss unser Ministerpräsident Erlander ein Schreiben an ~~U.S.S.R.~~ U.S.S. R. ; Regierungschef Chruschtschow mit den Worten: Aussenminister Undén und ich resonierten welche Methode zur Überführung Wallenbergs nach Schweden die zwäckmässigste ist . Wir kamen kamen zu dem schluss , dass es am besten wäre , dass ein schwedischer Arzt unmittelbar nach Moskau reist und in einvernehmen mit seinen sovjetischen Kollegen die Art des Transportes etc. bestimmt Mit grösster Hochachtung

Tage Erlander. p.m. "

Anlass dieser Schreibung war die Meldung einer unserer prominentesten Mediziner -Frau Professor Schwartz Svartz - die als Gast eines Ärztekongresses in Moskau von einem angesehenen sovjetischen Kollegen erfahren hatte , dass Raoul sich in einer Moskauer Krankenhaus befinde, Das dieser Sovjet prominenter Arzt von Chruschtschow nach Empfang oberwähnten Briefes zu sich berufen und wegen seiner Mitteilung betr. Raoul angesankt wurde , berichtete der Sovjetarzt der Schwedischen Kollegin , als sie am Ende März 1961 wieder nach Moskau kam . Er warf sie vor , dass Sie eine private Mitteilung ihrer Regierung weitergegeben

1967

sid 326--

Natürlichlich musste er jetzt leugnen ,Ihr überhaupt etwas betreffend " den ihm völlig unbekanntem Wallenberg"erzählt zu haben. Dieser gelehrte , der seit 1950 sich oft mit Prof. Svartz in Deutscher Sprache unterhalten hatte , redete sich nun auf " Sprachschwierigkeiten"ab.

Und am 26 juni 1964 erklärte Ministerpräsident Örlander , der beim Staatsbesuch Chustjischovs in Stockholm wiederversuchte ihm zu bewegen unsere Beweise für Raouls Gefangenschaftendlich anzuerkennen und nicht mit dem falschen Rapport eines Toten als einziges Dokument bet. Raoul zu kommen : Wir fielen uns tief enttäuscht .. wir werden unsere Anstrengungen in dieser Sache nicht aufgeben."

Wenn Sie nun eine Strasse Raoul Wallenberg Strasse nennen , so kann dass bei den Kremleherren den Eindruck erwecken , als sei das die Ehrung für einen Toten . Das könnte geradezu den sovjetSicherheitsdienst verleiten , sich den unnützen Geheimnisträgers " zu entledigen . Deshalb müsste eine Bedingung der geplanten Strassenbenennung sein : Das Sie, lieber Herr Schmidt , bei jeder Verlautbarung -mündlich bei der festlichen Namensgebung und schriftlich bei jeder Publizierung in Presse , Rundfunk etc. - ausdrücklich erklären: Diese Ehrung der humanitären Leistung Raoul Wallenbergs geschieht nicht posthum, Raoul Wallenberg wurde in der Stalin Ära seiner Freiheit beraubt . Aber Schwedens Regierung und Opinion ist übersorgt , dass er Stalin und dessen Terrorssystem überlebte.: Wir hoffen mit dem schwedischen Volk und mit Raouls Familie , dass der Tag kommen wird , da die Mächtigen in Kreml einsehen , dass seine Freigabe für die Grossmacht Sovjet-Union keine Prestigeverlust bedeuten wird , sondern in Gegenteil als grosszügiger Versuch der Wiedergutmachung eines Unrechtes der Zeit , als ein Mann und dessen Terrorpolizei die U.S.S.R

beherrschte ".

In erwartung dass Sie lieber Herr Schmidt , diesen Brief so freundlich auffassen , wie er von Raouls Mutter und mir gemeint ist .Mit besten Dank und und herzlichem Gruss an Sie und Ihre Verordneten und Mitarbeiter im Wilmersdorfer Bezirksamt. Ihr ergebener

Jag lät skriva ut brevet i Stocksund på en skrivbyrå vars innehavare en fru Dreborg talade om att hon bott i Mexico City och där träffat Raoul , då han 1935 besökte sin faste Nita .

Den 5 september: Borgmästaren i Wilmersdorf har skrivit och förklarat att han accepterat mitt villkor . Philipp har lyckats att få tag på namnet på den kvinna som återopats av Ackermann, den ungrare som han nyligen förhört i Katarineholmstrakten . Kvinnan lär heta Olga Seniyes och har skrivit en bok som utkommit i Tyskland med titeln kvinnorna i Sovjetfängelse ." Hon lär ha dött i U.S.A. 1964.

Den 8 September Sén Maj begärt att få träffa Erlander , har han i dag kommit ut ^{kommit ut} ~~kammanut~~ till oss . Han trodde att Maj begärt sammanträffandet med anledning av Kosygins blivande besök . varom Maj sade sig vara okunnig. Han sade då att Kosygin skulle komma i början av år 1968 . Erlander ansåg att om han då skulle kunna taga upp Raouls sak , måste han ha något nytt material . Annars tjänade det ingenting till då Kosygin vid deras senaste samtal givit intryck av att frågan var slut behandlad . Vi talade med honom ^{om} Danielssons förslag ~~om~~ att det befintliga materialet skulle genomgå av en kommité , varri skulle ingå en man från U.D. , en domstolsjurist samt Danielsson . Erlander invände att Danielsson inte skulle ha tid att deltaga .Han blev förvånad då vi talade om att D. skulle avgå den 1 oktober . Vi talade också om Villius . Erlander svävade på målet när vi framhöllo att Smoltsovs rap-

år 1967 sid 328

port sannolikt tillkommit i samband med Gromykos p.m. Då talade han om Villius teori om rapportens tillförlitlighet .

Han medgav att han ^{fått} besök av Villius , men förnekade att han givit denne del av några hemliga handlingar . Vi talade slutligen om praskriptionstiden för Raouls arvsmedel och åberopade då hans ord i 1965 års vitbok ang . det skydd , som en medborgare borde åtnjuta i ett demokratiskt land . Han lovade att tala med justitieministern om förlängning av preskriptionstiden .

Den 18 september

Den 18 september; Friherrinnan Alfthan har efter sin hemkomst från Helsingfors omtalat att hon besökt Kommendör Björkelund och att denne vidhållit de uppgifter som han lämnat i sin bok . Han hade meddelat att fångarna i de ryska fånglägren bara hade nummer i stället för namn och att de blev helt anonyma om deras nummer gick förlorat .

Den 21 september. I dag var jag uppe hos justitieminister Kling för att tala om min framställning om förlängd preskriptionstid av Raouls arvsrätt . Han sa att de jurister som granskat ärendet var mycket betänksamma gentemot en förlängning , då den allmänna tendensen går mot en förkortning . av preskriptionstiderna . Jag framhöll att det här gällde ett undantagsfall och att , om det förelåg juridiska betänkligheter mot ett bifall , förefanns det säkert minst lika stora betänkligheter mot ett avslag särskilt med hänsyn till de uttalanden om att regeringen inte ger upp , som finns intagna i vitboken nr: 2 , och som jag läste upp för honom . Han lovade att snarast föredraga ärendet för statsministern . Jag hade alternativt anhållit att regeringen skulle dispensera från arvslagen och tillerkänna Raoul hans arvsandel . Kling sade att man inte hade någon sådan dispensrätt.

Den 20 oktober

1967

sid 329

Den 20 oktober: En i närheten av Katrineholm bosatt ungra-
re vid namn Ackermann har i augusti 1967 omtalat för Philipp
att en ungerska med förnamnet Olga ^{del} hämnat en uppgifter om
Raoul till svenska konsuln i Salzburg . I dag fick vi från UD
ett tyskt transumt av en bok på ungerska som utgivits av fru
Olga Féynes Tóth . Enligt detta transumt , som av UD. uppgavs
omfatta alla delar av boken , vilka handlade om Raoul , hade
Olga häktats den 5 mars 1945 och förts till förhör till en
villa på Budasidan . Där hade hon träffat två svenskar den
ena hette Engeström och den andra Raoul Wallenberg var en sve-
vensk handelskonsul, som skaffat många judar skyddspass. Han
hade berättat att han fått stå i sex dagar i kallt vatten
över knäna därför att han inte ville tala om , varför han inte
inte flytt från Budapest . När förhørsledaren slutligen fråga
om han ville bekänna och hotat att ge honom mer fotbadhade
han ironiskt svarat att det tyckte han mycket om . När upp-
roret 1956 utbröt i Ungern väntade man att Dag Hammarskjöld
skulle komma till hjälp . Därvid uppkom ett rykte att han int
ville därför att han hatade ungrarna , som enligt hans åsikt
mördat den svenska handelskonsuln Olga , som varit tillfån-
tagen hos ryssarna tillsammans med honom ända till den 17 maj
kunde emellertid intyga att detta inte var sant .
Han dog i Sovjetryssland och det hade bekräftats i världsprese-
sen Vid förhör i 1957 i Wien inför UNO. hade Olga utförligt
berättat hur man utan resultat förhört Wallenberg och velat
tvinga honom tillstå att han stannat i Budapest därför att
inväntade tyskarnas återkomst . Hon hade likaledes den
3 maj 1957 meddelat den svenska Wienbeskickningen att hon
suttit i rysk fångenskap tillsammans med Wallenberg . Hon
undrar vart protokollen från hennes förhör inför UNO. ta-
git vägen . men en person vid namn Bang Jensen hade sagt henn
ne att man inte fick inblick i UNO:s affärer.

Den 14 december ~~Regeringen har enligt vad vi nyligen fått veta, blivit~~
~~XXXXXXXXXXXX~~

Den som enl. en artikel i Sydsvenska Dagbladet den 15 aug. 1967 skulle ha sett Raoul i fånglägret Monastirka, har insänt de anteckningar på vilka han stöder sin berättelse, till statspolisen i Stockholm. Där hade anteckningarna granskats varvid man funnit att de omfattade tiden t.o.m. 1946 och att de skrivits med kulspetspenna. Då det ansågs uteslutet att ungraren kunnat använda sig av en kulspetspenna i fånglägret, ansåg polisen att ungraren varit med osanning. Sedan anteckningarna därefter återställt till denne, har ^{man} låtit undersöka skriften på en teknisk anstalt i Lund. Av de analyser som gjorts där, har enligt vad Guy von Dardel, professor i teoretisk fysik i Lund, meddelat Philipp, ~~har~~ framgått att om kulspetspenna använts, skulle papperet ha fått djupare spår, särskilt där stenografisk text använts.

att skriften visat sig vara ljusäkt trots att papperet mörknat, medan kulspetspenna inte är ljusäkt och därför ej anses lämpligt för t.ex. testamenten,

att papperet på ett ställe fått en plump, vilket en kulspetspenna icke åstadkommer, samt

att skriften i anteckningarna är vattenlöslig, vilket ej är fallet med kulspetspenna.

Enligt denna utredning skulle således polisens uppfattning vara felaktig.

Philipp har antagit att en del av de fångar, som vistats i Monastirka lägreets isoleringsavdelning, varit konsulats tjänstemän från (Sibirien) Mandjuriet. Han har vänt sig till Bonn för att försöka få namnen på dessa tjänstemän och därefter sätta sig i förbindelse med dem.

"Ur Den värld jag mött" ~~1967~~ av Elsa Goldschmidt-Björkman;

"Doktor Jonny Moser var en helt annan typ, yngre, rörligare

mera framåtblickande även om minnen ännu binder honom kvar vid det förflutna på ett sätt man sällan finner hos folk av i dag. Så fort han fick höra att jag var svensk kom han fram och ville berätta, högt och förkunnande, rösten höjdes ibland som till en fanfar - det var om Raoul Wallenberg.

Men här stör vi kanske. Vi talar bättre på ett caféhus-ska vi säga klockan fem.- och så nämnde han adressen.

På ett café inte långt från mitt kära gamla Rebhuhn tog han upp ett pass ur fickan:

Schutzpass nr 0151

Johann Moser geb 1925

in Parndorf

blond . Augen : blau

(eller 1928 det såg jag inte riktig han såg ännu ganska pojaktig ut)

"Jag var Wallenbergs springpojke", berättade han och det lät som om han skröt med ett högt ämbete. "Eftersom jag talade både tyska och ungerska som mitt modersmål kunde jag taga mig fram genom olika spärrar och passade därför som budbärare. Jag hade fått en förflyttningsorder av tyskarna, men hade smitit och det papperet med hakkorsörnens stämpel visade jag för ungerska pilkorsare som inte kunde läsa tyska - bara de såg stämpeln släppte de genast fram mig. Tyskarna aktade jag mig för. En gång haffade de mig och det höll på att gå illa - men just då for Wallenberg förbi i sin fina diplomatbil. Han stannade och kom menderade fram mig som till förhör. "Hoppa in kvickt!" sa han bara och innan de häpna soldaterna fattat vad som hänt var vi weg.

Wallenberg var helt fantastisk! Hans uppförande, hans organisationsförmåga, hans snabbhet i beslut och handling. Vilken fältherre. Det var som en fest i Ragnarök så fort han visade sig." Nu smattrade Mosers röst som en glad trumpetstöt igen och här och där stack folk fram sina huvud bakom tidningarna. "Wallenberg var hjälpkaktionens initiativtagare, kom ihåg det, han har fått alldeles för liten plats i Eugene Levaisrapport, Zürich - Wien 1948.

Detta skyddspass som svenskarna utärdade var som vanliga liknande dokument försedda med namn och och fotografi, med legationen stämpel och underskrift. Därför blev de respekterade. De schweiziska var bara utställda i allmänhet utan personnamn och underskrift av tjänstgörande legationsmedlem - de var därför sällan verkningsfulla. Jag har hört sägas att diplomater - ur olika synpunkter - lär ha anmärkt på de svenska skyddspassen, men jag undrar om de då ha betänkt att även om passen åstadkommit en viss öreda så betydde dock vart och ett av dem ett människoliv räddat från kvalfylld död.

Jag minns så väl, det var den femtonde oktober då vi fick bud om att åttahundra judiska soldater skulle avtransporteras - deportationen var i gång - till fots till Mathausen. Wallenberg hann fram till gränsen. "Vem av er har ett svenskt skyddspass?" Räck upp handen!" ropade han. På hans order sprang mellan leden och uppmanade folk som att räck upp sin arm vare sig de hade pass eller ej. Så kommenderade han helt enkelt fram alla som höjt sin arm och hans sätt var sådant att ingen av vaktmanskabet opponerade sig. Det märkvärdiga var just den övertygande kraften i hans uppträdande.

Innehavarna av svenskt skyddspass kunde sedan flytta över från de nyupprättade ghettot och få tak över huvudet i vanliga bostadskvarter medan ghettot tömdes av Eichmanns energiska hantlangare. Det fanns tre makthavande i Budapest: tyska armén, pilkorsarna och ungerska polisen, och Wallenbergs styrka var att

han hade goda förbindelser med Budapestpolisen.
Så kom nya makter - ryssarna- och ett nytt kaos.
Wallenberg var på väg till ett viktigt uppdrag - och kom aldrig tillbaka."

" Vad tror ni om hans öde? "

" Jag kan bara gissa och famla i mörkret som alla andra," nu hade rösten mist sin bärkraft och jag upptäckte att Jonny Moser inte längre var en pojke utan en vuxen man som vägrade sina ord. " Det så gåtfulla är varför ryssarna skulle ha något emot honom , det var ju mot deras fiender, mot pilkorsare och nazister, som han kämpade. Men det kan tänkas att ryssarna missuppfattat hans ställning. Som neutral hade Wallenberg ofta tagit kontakt med tyskarna för att i möjligaste mån försöka förhindra en del våldsåtgärder , och det är ju möjligt tänkbart att ryssarna missuppfattat det missförstått det. För oss var det som om solen gått ner.

Men jag tror att Wallenberg var lycklig under den korta tid hans hjältesaga tog form . Det är inte många som # förunnas att få leva ett sådant liv: utrustad med initiativets gnista , oemotståndlig personlig utstrålning och aldrig tröttnande handlingskraft- och därigenom i stånd att hjälpa och rädda tusentals medvandrare."

Ur
Den värld jag mött.

av

Elsa Björkman - Goldschmidt. sid. 263-266.